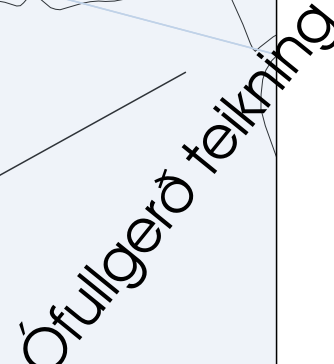

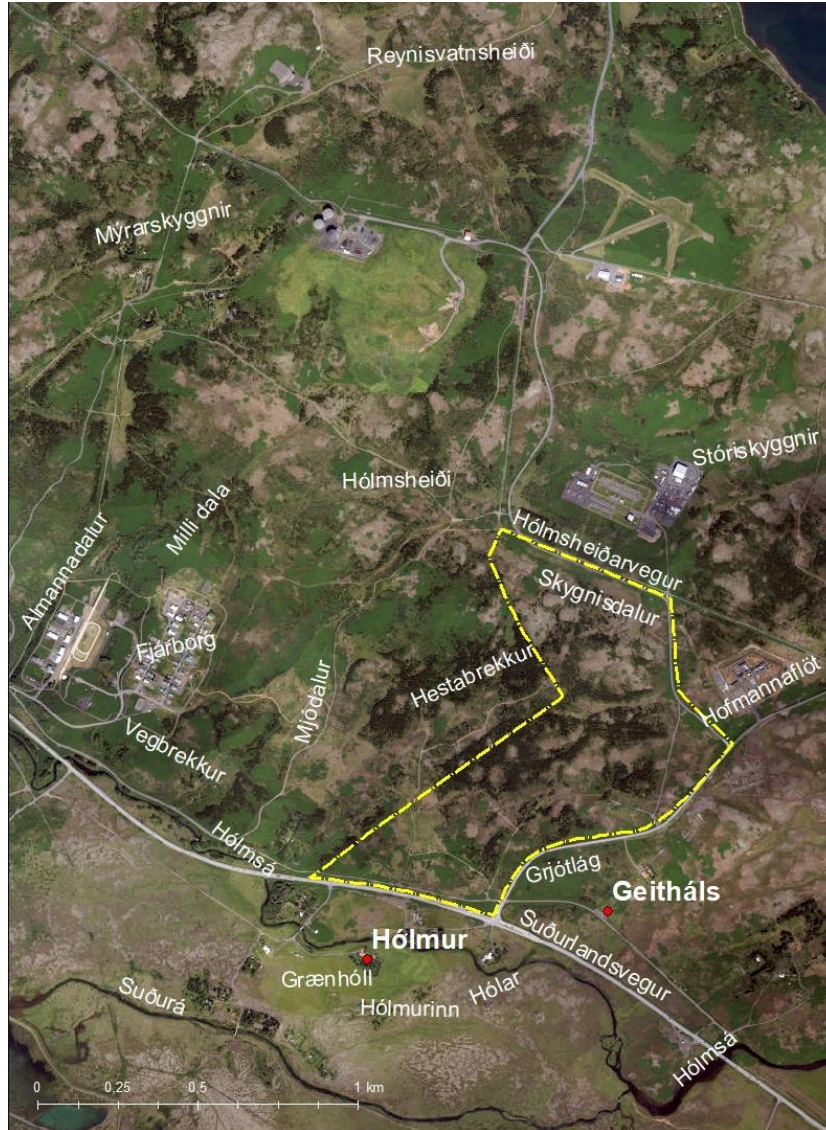

Mar lóðir 1. áfangi:	162.585 m ²
Írir gagnaver 1. áfangi B:	92.500 m ²
1. áfangi :	255.085 m ²
áfangi áætlun:	200.000 m ²
1. og 2. áfangi :	455.085 m ²

Skýringartexti

Anna Lís Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags athafnasvæðis á Hólmsheiði

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 192

Borgarsögusafn
Reykjavíkur

Fornleifaskráning vegna deiliskipulags athafnasvæðis á Hólmsheiði

Anna Lís Guðmundsdóttir
Margrét Björk Magnúsdóttir

Reykjavík 2018

Borgarsögusafn Reykjavíkur
Skýrsla nr. 192

Unnið að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur.

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Ábyrgðarmaður: María Karen Sigurðardóttir, deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur.

© Borgarsögusafn Reykjavíkur

Anna Lía Guðmundsdóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir

Mynd á forsiðu: Lofljósmynd frá 2017 úr grunni Landsupplýsingakerfis Reykjavíkur. Kortagerð
Anna Lía Guðmundsdóttir.

Borgarsögusafn Reykjavíkur

Skýrsla nr. 192

Reykjavík 2018

Öll réttindi áskilin.

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	1
Formáli	3
1. Inngangur	4
2. Skráning menningarminja	5
2.1 Almennt um verndun menningarminja: fornleifa, húsa og mannvirkja	5
2.2 Tilgangur og aðferðafræði fornleifaskráningar	7
2.3 Hættumat	8
3. Saga Hólms 181149-213	8
4. Minjar og örnefni	10
5. Fornleifaskrá	13
Hólmur 1953-1 (213-32)	13
Hólmur 1953-2 (213-33)	15
Hólmur 1953-3 (213-34)	15
Hólmur 1953-4 (213-66)	16
Hólmur 1953-5 (213-79)	17
Hólmur 1953-6 (213-80)	17
Hólmur 1953-7 (213-83)	18
Hólmur 1953-8 (213-101)	19
Hólmur 1953-9 (213-102)	19
Hólmur 1953-10 (213-103)	20
Hólmur 1953-11 (213-104)	21
Hólmur 1953-12 (213-105)	21
Hólmur 1953-13 (213-106)	22
Hólmur 1953-14 (213-107)	22
Hólmur 1953-15 (213-108)	23
Hólmur 1953-16 (213-109)	23
Hólmur 1953-17 (213-110)	24
Hólmur 1953-18 (213-111)	25
Hólmur 1953-19 (213-112)	25
Hólmur 1953-20 (213-113)	26
Hólmur 1953-21 (213-114)	26
Hólmur 1953-22 (213-115)	27

Hólmur 1953-23 (213-116)	28
Hólmur 1953-24 (213-117)	28
Hólmur 1953-25 (213-118)	29
Hólmur 1953-26 (213-119)	29
6. Niðurstöður	30
Heimildir	31
Viðauki	33

Formáli

Hér á eftir fer rannsókn og skrá yfir fornleifar og yngri minjar á svæði sem tilheyrir jörðinni Hólmi í Reykjavík. Á svæðinu er áætlað að skipuleggja atvinnuhúsaloðir.

Svæði er um 47 hektarar og afmarkast af Suðurlandsvegi að sunnan, Hafravatnsvegi að austan, Hólmsheiðarvegi að norðan sem liggur vestan við nýja fangelsið og sunnan við lóð Landsnets sem á er tengivirki sem kennt er við Geitháls, að vestan afmarkast svæðið við Hestabrekkuhæð og Hestabrekku að háspennulínu sem liggur í suðvestur að Suðurlandsvegi. Fornleifaskráningin er unnin að beiðni Umhverfis- og skipulagssviðs Reykjavíkur vegna deiliskipulagsgerðar.

Ákvæði um skráningu menningarminja er að finna í **lögum um menningarminjar nr. 80/2012** sem tóku gildi 1. janúar 2013. Í 16. gr. er fjallað um skráningu vegna skipulags þar sem segir að skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skuli fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi og að skráning skuli „ætíð fara fram á vettvangi“ áður en deiliskipulag er afgreitt.¹ Samkvæmt lögnum eru allar fornleifar, hús og mannvirki sem eru 100 ára og eldri friðuð.² Jafnframt er kveðið á um að eigendum: „...*húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.*“³

Borgarsögusafn Reykjavíkur, áður Minjasafn Reykjavíkur, hefur um árábil unnið að fornleifaskráningu sem er forsenda þess að geta verndað fornleifar. „Fornleifaskráning felur í sér skráningu fornleifa eftir heimildum og yfirborðskönnun en minjar geta einnig leynst undir yfirborði. Þegar fornleifaskráning er unnin fyrir hefðbundið deiliskipulag eru gerðar auknar kröfur „um uppmælingu minja og ítarlegri leit að fornleifum á framkvæmdarsvæðum.“⁴ Skráningin upplýsir framkvæmdaaðila um tilvist og staðsetningu fornleifanna og kemur þannig í veg fyrir að þeir brjóti óáfvitandi lög með því að skemma fornleifarnar.⁵

Ágúst 2018,
María Karen Sigurðardóttir,
deildarstjóri minjavörslu og rannsókna,
Borgarsögusafni Reykjavíkur

¹ Lög um menningarminjar nr. 80/2012.

² Lög um menningarminjar nr. 80/2012, 1. kafli, 3. gr. og 7. kafli, 29. gr.

³ Lög um menningarminjar nr. 80/2012, 7. kafli, 30. gr.

⁴ *Skráningarstaðlar fornleifa*, 2013.

⁵ Skráning fornleifa. (e. d.).

1. Inngangur

Borgarsögusafn Reykjavíkur heldur utan um skráningu fornleifa í Reykjavík. Í þessari skýrslu er greint frá fornleifum og öðrum menningarminjum á hluta jarðarinnar Hólms í Reykjavík (181149-213) vegna deiliskipulagsgerðar (sjá mynd 1). Deiliskipulagsreiturinn nær yfir um 47 hektara landsvæði þar sem markmiðið er að skipuleggja lóðir fyrir gagnaver auk annarra fjölbreyttra atvinnulóða í samræmi við skilgreiningu athafnasvæðis í aðalskipulagi Reykjavíkur 2010-2030 o. fl.⁶

Mynd 1. Kortið sýnir afmörkun rannsóknarsvæðisins með gulri línu brotalínu og helstu örnefni á svæðinu.⁷

Fornleifaskráningin er byggð á tveimur eldri skráningum: *Vegna deiliskipulags atvinnuhúsaloða á Hólmsheiði* (2007) og *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegur frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur að Hólmsá* (2010).⁸ Þessar skráningar miðuðust við deiliskipulagsstig og þjóðminjalög þess tíma. Nú hefur fornleifaskráningin verið endurskoðuð miðað við lög um menningarminjar nr. 80/2012, og núgildandi reglur um skráningu fornleifa og skil á gögnum til Minjastofnunar Íslands og voru minjar innan rannsóknarsvæðisins uppmældar og ljósmyndaðar.⁹

Anna Lísu Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir unnu að vettvangsskráningu í desember 2017 og maí 2018. Samhliða var unnið að heimildarannsókn, úrvinnslu gagna og skýrslugerð.

⁶ Hólmsheiði, athafnasvæði, skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags. Sótt 11. júlí 2018 af <https://reykjavik.is/skipulag-i-kynningu/holmsheidi-athafnasvaedi>

⁷ LUKR: *Lágflugsloftmynd 28/7 2017*. Örnefni eru fengin úr örnefnaskrá Hólms og Grafar. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lísu Guðmundsdóttir.

⁸ Anna Lísu Guðmundsdóttir, 2007, *Vegna deiliskipulags atvinnuhúsaloða á Hólmsheiði*, fornleifaskráning og örnefni, greinagerð, bréfasafn Borgarsögusafns. Anna Lísu Guðmundsdóttir, 2010.

⁹ *Skráningarstaðlar fornleifa*, 2013. Oddgeir Isaksen, 2016, 9.

Skýrslan hefst á því að fjallað er almennt um skráningu og verndun menningarminja, tilgang og aðferðir fornleifaskráningar og lagt mat á hættu sem kann að steðja að minjum. Þá er farið yfir sögu jarðarinnar sem fornleifarnar eru skráðar undir, minjar og örnefni. Í fornleifaskrá er greint frá fornleifum og öðrum menningarminjum sem eru innan svæðisins. Að lokum eru niðurstöður og hnitaskrá í viðauka.

Verkefnanúmer Minjastofnunnar Íslands: 1953.¹⁰

2. Skráning menningarminja

2.1 Almennt um verndun menningarminja: fornleifa, húsa og mannvirkja

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 fer mennta- og menningar- málaráðherra með yfirstjórn verndunar og vörslu menningarminja í landinu. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Lögin eiga jafnframt að tryggja eftir föngum varðveislu menningarminja í eigin umhverfi.

Minjastofnun Íslands, undir yfirstjórn ráðherra, annast framkvæmd laganna. Samkvæmt 16. gr. laganna skal skrá fornleifar, hús og mannvirki áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi.¹¹

Menningarminjar teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Lögin taka einnig til staða sem tengjast menningarsögu.

Um friðun og friðlýsingu er fjallað í 5. gr. laganna:

Friðun felur í sér sjálfkrafa verndun fornminja, húsa og mannvirkja á grundvelli aldurs þeirra, samkvæmt nánari fyrirmælum laga þessara. ... Friðlýsing fornleifa, húsa og mannvirkja getur falið í sér kvöð sem þinglýst er á fasteign og hefur þann tilgang að tryggja sem best varðveislu menningarminja.

Friðlýsing er síðan nánar útfærð í 18. gr. laganna en samkvæmt þeim skal Minjastofnun Íslands hafa samráð við skipulagsyfirvöld þess landsvæðis sem menningarminjar tilheyra þegar fjallað er um friðlýsingu þeirra.

Friðlýsa má fornleifar, skip og báta, svo og hús og mannvirki eða hluta þeirra, sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi. Friðlýsing getur náð til nánasta umhverfis hins friðlýsta minjastaðar, húss eða mannvirkis. Friðlýsa má samfelld svæði þar sem fleiri en einn minjastaður teljast hafa sérstakt menningarsögulegt gildi. Einnig má friðlýsa samstæður húsa sem hafa sama gildi og að framan greinir og gilda þá reglur friðlýsingar um hvert einstakt þeirra.

Samkvæmt lögum eru allar fornleifar friðhelgar og verndaðar gegn hvers kyns raski. Í 21. gr. laganna segir:

Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Þetta á við um allar fornleifar, kunnar sem ókunnar, samanber 24. grein:

Finnist fornminjar sem áður voru ókunnar, t.d. undir yfirborði jarðar, sjávar, vatns eða í jökli, skal skýra Minjastofnun Íslands frá fundinum svo fljótt sem unnt er. Sama skylda hvílir á landeiganda og ábúanda er þeir fá vitneskju um fundinn.

¹⁰ Oddgeir Isaksen, 2016, 3 og 10.

¹¹ Lög um menningarminjar nr. 80/2012.

Fornminjar njóta friðunar nema annað sé ákveðið af Minjastofnun Íslands. Fornminjar eru annars vegar forngrípir og hins vegar fornleifar. Fornleifar eru skilgreindar svo samkvæmt 3. gr. laganna:

Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skráðgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bæn húsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarmínjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Byggingararfur er skilgreindur í 4. gr. og teljast hús og önnur mannvirki og einstakir hlutar þeirra sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi til byggingararfs þjóðarinnar:

- a. stök hús eða hlutar þeirra og húsasamstæður, hvort sem er til íbúðar eða menningar- og atvinnustarfsemi í þéttbýli eða dreifbýli, húsabyrpingar og götumyndir,
- b. kirkjur og bænhus, ásamt tilheyrandi mannvirkjum, svo sem klukkuturnum, garðhleðslum og sáluhliðum, klaustur, samkomuhús, skólahús og nánasta umhverfi þeirra, aðrar opinberar byggingar, íþróttamannvirki og sundlaugar,
- c. brýr og hvers konar samgöngumannvirki, virkjanir, stíflur, dælustöðvar og önnur orkumannvirki, hafnarmannvirki, vind- og vatnsmyllur, vitar, slippir, hjallar, manngerðir hellar og réttir.

Nánari ákvæði um verndun og varðveislu húsa og mannvirkja er að finna í 29. gr. laganna og samkvæmt henni eru öll hús og mannvirki sem eru 100 ára eða eldri friðuð:

Óheimilt er að raska friðuðum húsum og mannvirkjum, spilla þeim eða breyta, rífa þau eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Um verndun annarra húsa og mannvirkja sem ekki ná 100 ára aldri er kveðið á í 30. gr.:

Eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.

Eitt markmið skráningar menningarminja; fornleifa, húsa og mannvirkja, er að koma í veg fyrir að þær verði fyrir raski eða skemmdum að nauðsynjalaus. Það er hagur þeirra sem stýra framkvæmdum að til sé yfirlit yfir menningaminjar á tilteknum svæðum og það fæst með skráningu minjanna.

Fornleifaskráning minnkar líkur á því að óvænt finnist fornleifar á svæðinu sem nauðsynlega verður að rannsaka. Björgunaruppgröftur sem unninn er vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum er ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar því hagsmuni framkvæmdaraðila og fræðigreinarinnar. Almennast er æskilegast að framkvæmdum sé

beint frá minjastöðum, því að þeir sem standa fyrir meiriháttar framkvæmdum bera kostnað af fornleifarannsóknum sem nauðsynlegar reynast þeirra vegna, samanber 28. grein:

Framkvæmdaraðili greiðir kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

2.2 Tilgangur og aðferðafræði fornleifaskráningar

Fornleifaskráning er í raun grundvöllur fyrir varðveislu fornleifa. Borgarsögusafn Reykjavíkur (áður Minjasafn Reykjavíkur) heldur skrár yfir menningarminjar í Reykjavík, fornleifaskrá og húsaskrá, sem eru rafrænar skrár. Fornleifaskrá Reykjavíkur var fyrst gefin út árið 1995 og þá voru um 200 minjastaðir skráðir. Stöðugt er unnið að endurskoðun hennar og nú (2018) eru um 3.400 minjastaðir skráðir. Safnið skráir allar minjar í Sarp – menningarsögulegan gagnagrunn.¹² Minjar eru skráðar eftir jörðum og þeirri jarðaskiptingu fylgt sem tíðkaðist um 1835-1845. Minjarnar fá þrískipt númer: í fyrsta lagi landsnúmer sem fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands úthlutar, í öðru lagi jarðarnúmer fengið úr Jarðabók Johnsens frá 1847 og í þriðja lagi hlaupandi tölu þ.e. númer fornleifa innan jarðarinnar. Á rannsóknarsvæðinu sem hér um ræðir eru minjar skráðar undir jörðina Hólm sem hefur landsnúmerið (181149) og jarðanúmerið (213).

Fornleifaskráningin er unnin eftir stöðlum um skráningu fornleifa Minjastofnunar Íslands í samræmi við ákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012.¹³ Minjastofnun úthlutar skráningaraðilum verkefnanúmeri, hér skammstafað MÍ- númer, og hlaut þetta verkefni númerið **1953**. Í þessari skýrslu fá allar minjar nafn jarðarinnar og tvö númer ásamt hlaupandi tölu. Annars vegar MÍ númer sem vísað er til í texta og á kortum og hinsvegar jarðarnúmer úr Sarpi innan sviga ásamt hlaupandi tölu: **Hólmur 1953-1 (213-32)**.

Við skráningu á fornleifum og öðrum menningarminjum er byrjað á því að skoða heimildir sem varða viðkomandi svæði sem vísað er til eftir því sem við á. Ritaðar heimildir og fyrri rannsóknir eru kannaðar og rýnt er í kort og loftmyndir af rannsóknarsvæðinu. Þessi skráning er byggð að hluta til á eldri skráningum ásamt vettvangsrannsókn sem fólst í því að gengið var um rannsóknarsvæðið og minjar leitaðar uppi. Þar sem minjar eru sjáanlegar er staðháttum lýst, minjar mældar upp og ljósmyndaðar. Ef heimild er fyrir minjunum en þær finnast ekki á yfirborði eru þær skráðar sem **heimild**, en á þeim stöðum eru líkur á því að minjar sé enn að finna í jörðu og geti komið í ljós við jarðrask. Þá er reynt að áætla hvaða hlutverk minjar hafa haft, yfirleitt út frá tegund og staðsetningu og lagt mat á ástand þeirra.

Við staðsetningu á minjum er gömlum kortum og loftmyndum varpað (þær strekktar) á gildandi skipulagsuppdrætti, sem sóttir eru í Landsupplýsingakerfi Reykjavíkurborgar (LUKR) og minjarnar hnitsettar í kerfinu ISN93 sem punktar. Ef minjarnar eru sjáanlegar eru þær hnitsettar og mældar upp á vettvangi með GPS tæki.

Minjar eru flokkaðar eftir aldri sem er áætlaður út frá útliti og upplýsingum sem varða sögu byggðar. Elstu minjarnar eru fornleifar í rauðum flokki og eru þær friðaðar. Yngri minjar eru merktar með gulum og grænum lit, en herminjar eru flokkaðar sérstaklega og merktar bláum lit.

¹² sarpur.is

¹³ Skráningarstaðlar fornleifa, 2013. Lög um menningarminjar nr. 80/2012.

Tafla 1 Minjaflokkar

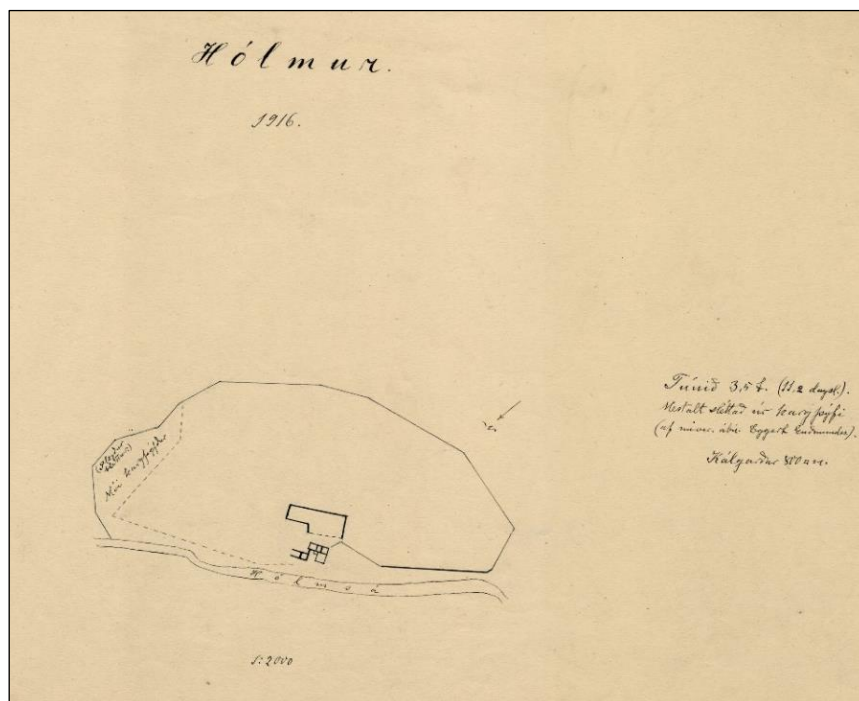
Flokkur	Tegundir minja	Litur flokks
1	Fornleifar, minjar sem eru 100 ára eða eldri	Rauður
2	Minjar frá 1918-1930	Gulur
3	Minjar frá 1930 og yngri	Grænn
4	Herminjar frá 1940 og yngri	Blár

2.3 Hættumat

Lagt var mat á hættu sem minjar á úttektarsvæðinu eru í út frá þessu tiltekna deiliskipulagi. Hættumatið miðast yfirleitt við fjarlægð minja frá framkvæmdum þannig að eftir því sem minjar eru nær framkvæmdasvæðinu því meiri líkur eru á að þær verði fyrir hnjaski en minjar sem eru fjær. Minjarnar voru flokkaðar samkvæmt skráningarstöðlum Minjastofnunar Íslands í þrjá flokka: Engin hætta, lítil hætta og mikil hætta.¹⁴

3. Saga Hólms 181149-213

Hólmur er efsta býlið í lögsagnarumdæmi Reykjavíkur. Það stendur við Hólmsá í jaðri Hólmsbrauns, sunnan Suðurlandsvegar. Ekkert er vitað um upphaf byggðar þar. Jörðin hefur orðið eign Viðeyjarklausturs um 1234 en í máldagaskrá um eignir staðarins segir: „Hamvndur gaf til staðarins holm þann. er liggr j elliða am. niðr fra Vatzenda holmi.“¹⁵ Jarðarinnar er getið í skrá um þær jarðir sem komið höfðu undir Viðeyjarklaustur síðan Páll ábóti kom til Viðeyjar: „Hólmur xxx c.“¹⁶

 Mynd 2. Túnakort af Hólmi frá árinu 1916. Kortið sýnir staðsetningu bæjarhúsanna.¹⁷

¹⁴ Skráningarstaðlar fornleifa, 2013.

¹⁵ Íslenskt fornbréfasafn, I., bindi, 507.

¹⁶ Íslenskt fornbréfasafn, III., bindi, 598.

¹⁷ Þí: Hólmur 1916. Túnakort.

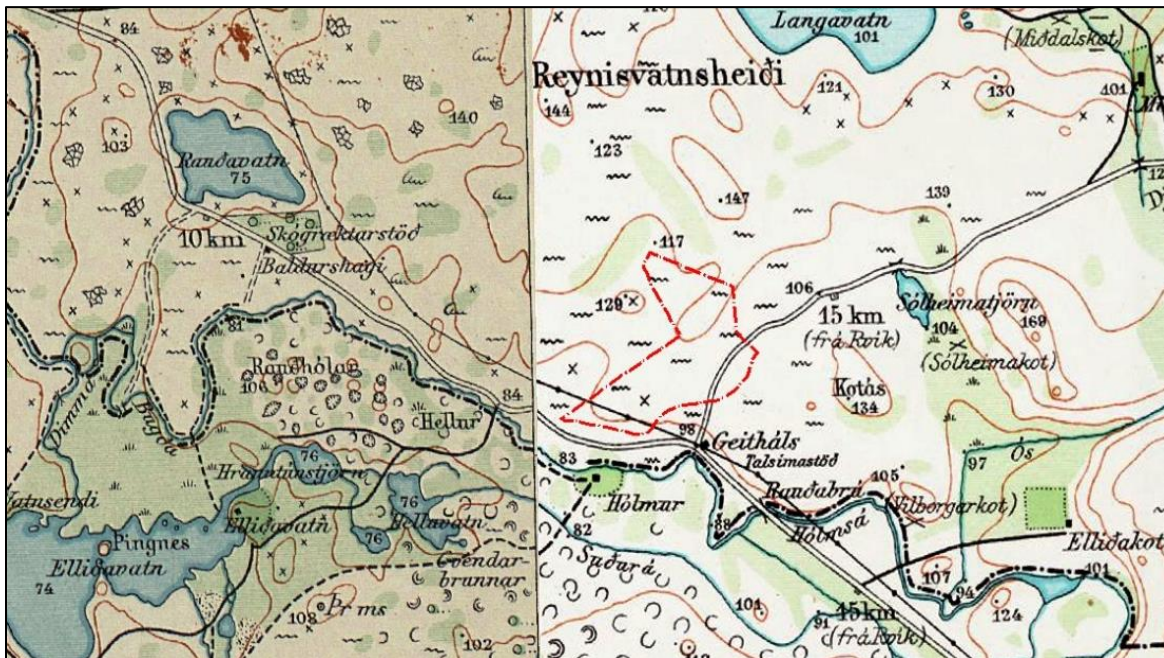
Mynd 3. Túnakort Hólms 1916 varpað yfir loftmynd frá árinu 2017.¹⁸

Við siðaskipti varð jörðin konungseign sem og aðrar klausturjarðir. Í Jarðabókinni 1703 er greint frá margháttuðum kvöðum sem hvíldu á ábúandanum á Hólmi. Segir meðal annars frá því að ábúandi þurfti að fara í verslun á Eyrarbakka fyrir Bessastaðamenn og tók ferðin viku í hvert sinn. Jarðabókin greinir einnig frá því að á Hólmi sé skógur aldeilis eyddur og hrísrif orðið naumlegt. Jörðin hélst í eigu ríkisins fram til um 1960 að Reykjavíkurborg keypti hana.¹⁹

Hólmur var í alfaraleið fyrir þá sem voru áttu leið um Suðurland og þegar nýr vagnavegur var gerður á árunum 1886-1892 var hann lagður norðan við Hólmsá. Nýbýlið og gistihúsið Geitháls var svo byggt við veginn árið 1907 úr landi Vilborgarkots á gatnamótum Suðurlandsvegar og Þingvallavegar sjá mynd 4. Enginn búskapur er á Hólmi lengur. Bakkakot var byggt í landi Hólms árið 1950 auk sumarhúsabyggðar sem er á bökkum Hólmsár og Suðurár.

¹⁸ Þí: *Hólmur 1916*, túnakort. LUKR: *Lágflugsloftmynd 28/7 2017*. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lís Guðmundsdóttir, Borgarsögusafni.

¹⁹ Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III., 282-283. Páll Línal, 1989, 2. bindi, 54.

Mynd 4. Kort frá árinu 1909 sem sýnir þá gamla Suðurlandsveginn (1953-3) frá Rauðavatni og austur með Hólmsá að norðanverðu og leiðina til Þingvalla sem fór vestan við Geitháls, tvöföld lína Núverandi skráningarsvæðið er merkt með rauðri slitróttu línu.²⁰ Gamla leiðin til Þingvalla fer inn á skráningarsvæðið samkvæmt þessu korti, en var í raun austar og er því ekki inni á þessu svæði.

4. Minjar og örnefni

Deiliskipulagssvæðinu hefur að stærstum hluta verið lítið raskað í gegnum tíðina, þar voru áður beitolönd frá Hólmi. Bæjarstæði Hólms og flest útihús bæjarins voru sunnan við Hólmsá fyrir utan útihús á *Beitarhúsaól* sem er um 70 m fyrir sunnan skráningarsvæðið. Elsti slóðinn (1953-1), forveri elsta Suðurlandsvegur, liggur líklega þar syðst um og elsti Suðurlandsvegurinn (1953-2) sem lagður var á árunum 1886-1892 er sunnan við deiliskipulagssvæðið, nú notaður sem reiðvegur. Nyrst á svæðinu er *Skyggnisdalur*. Hann dregur nafn sitt af *Stóraskyggni* sem var landamerki á milli jarðanna *Reynisvatns* og *Miðdals*. Vestan við Skyggnisdal eru *Hestabrekkuhæð* og *Hestabrekkur*.

Fyrstu byggingarnar á deiliskipulagssvæðinu voru reistar á hernámsárunum, herskalahverfi syðst á svæðinu sem nefnd voru Camp Swansea og Camp Phinney en austar, einnig í landi Vilborgarkots/Geitháls, var Camp Aberdeen.²¹ Eftir að herinn hvarf á braut nýttu Íslendingar hluta af mannvirkjunum sem herinn skildi eftir sig. Búið var í þremur húsum fram eftir 20. öld í Heiðarhvammi, Heiðarseli og Sólvöllum.²²

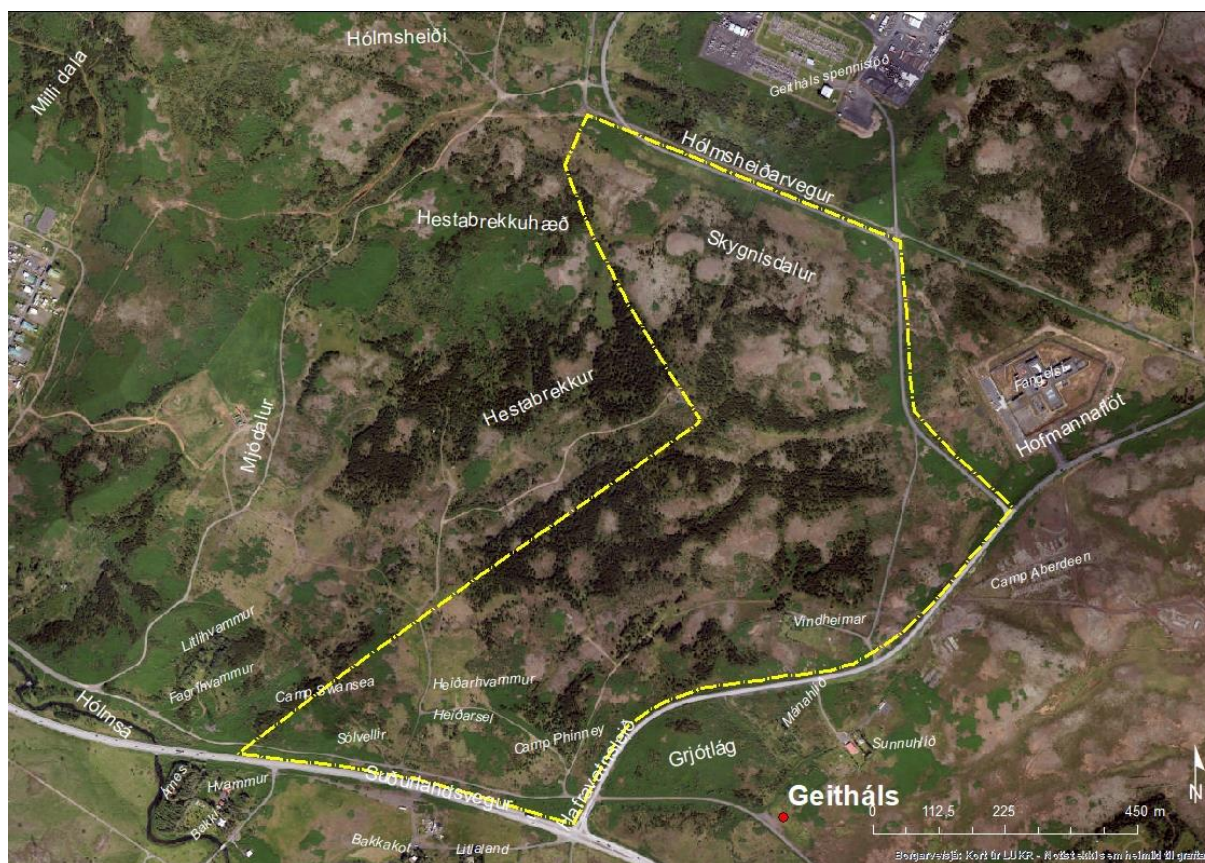
²⁰ Lí: Herforingjaráðskort. Reykjavík 27 Reykjavík N.A. og Mosfellsheiði 37 Hengill N.V. Generalstabens topografiske Afdeling. Kaupmannahöfn 1909.

²¹ Þór Whitehead, 2002, 125.

²² Guðríður Eygló Þórðardóttir. Munlegar upplýsingar 18.6.2018.

Mynd 5. Húsið Heiðarhvamur í Hólmsheiði um árið 1960, þetta hús var byggt af hernum.²³

Mynd 6. Örnefni á svæðinu og afmörkun rannsóknarsvæðisins.²⁴

²³ Eigandi myndar: Guðríður Eygló Þórðardóttir.

²⁴ LUKR: Lágflugsloftmynd 28/7 2017. Örnefni eru fengin úr örnefnaskrá Hólms, Grafar og Geitháls. Merkingar og kortavinnsla: Anna Lís Guðmundsdóttir.

Um 1949 var hafin framleiðsla á steinull í einum af stóru bröggunum sem áður hafði verið notaður sem kvikmyndahús af setuliðinu. Efni til steinullargerðar var sótt í Rauðhóla. Tvö hús voru svo á austanverðu svæðinu og nefndist annað þeirra Vindheimar. Á árunum 1965-80 voru svæði á Hólmsheiðinni tekin undir skreiðapurrkun þar sem fiskur var hengdur upp á timburtrönur sumarlangt til purrkunar.

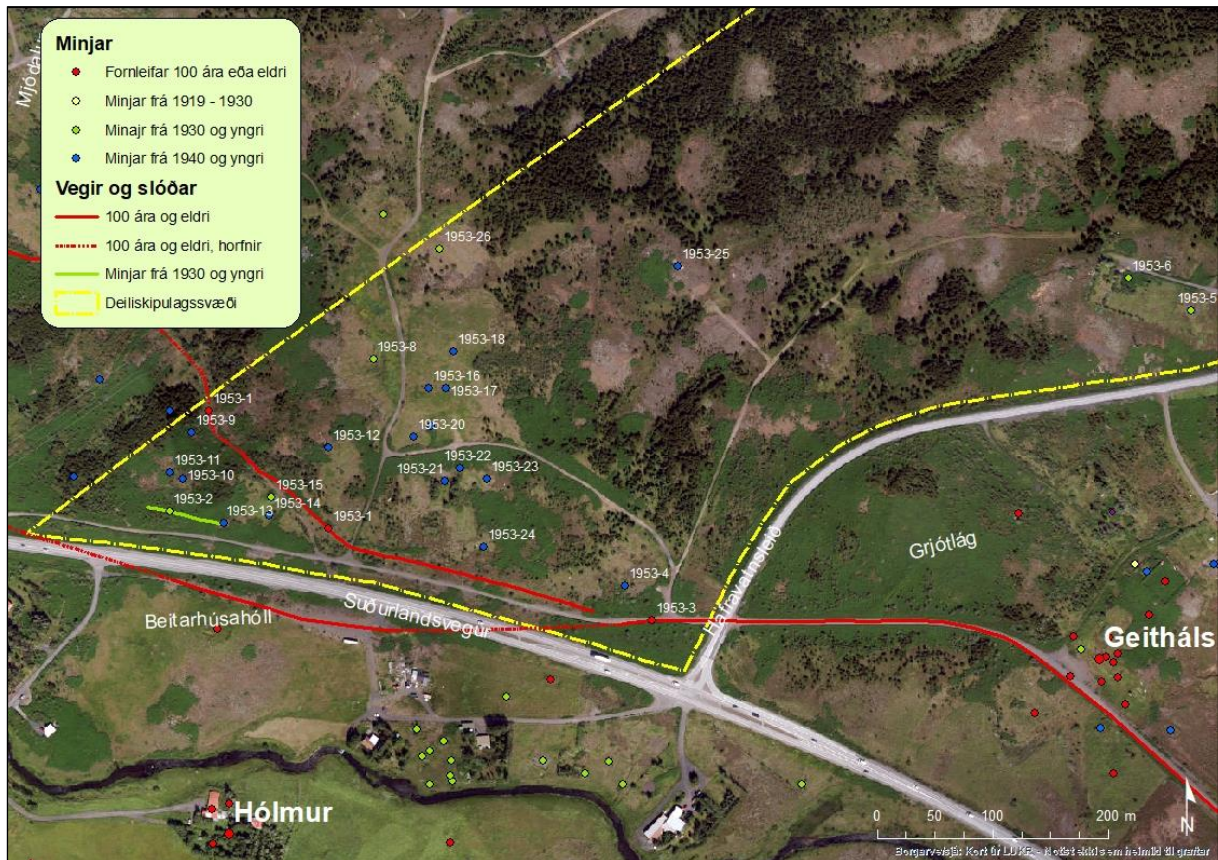
Mynd 7. Steinullarverksmiðjan á Hólmsheiði.²⁵

Í dag má enn greina ummerki eftir herinn á svæðinu, þ.e.a.s. vegakerfið og steyptar undirstöður og gólf þar sem braggar og byggingar setuliðsins stóðu áður. Svæðið er í dag skógi vaxið og er notað til útivistar.

²⁵ Ljósmyndasafn Reykjavíkur mynd: ALb 014036 7-5.

5. Fornleifaskrá

Í þessum kafla er birt skrá yfir minjar og minjasvæði á hluta jarðarinnar Hólms vegna nýs deiliskipulags; Hólmsheiði, athafnasvæði.²⁶

Mynd 8. Skráðar fornleifar og yngri minjar á syðri hluta svæðisins, engar minjar eru skráðar á nyrðri hluta deiliskipulagssvæðisins.²⁷

Hólmur 1953-1 (213-32)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-1	213-32		Leið	Gata	900-1884	367455	401809	1620	1	Gott	Nei

Staðhættir: Gatan er norðan við Suðurlandsveg. Vegurinn er trúlega einn af þremur leiðum sem kallaðir eru þjóðvegir um Mosfells- og Gufunessóknir samkvæmt lýsingu Stefáns Þorvaldssonar frá 1855.²⁸ Þar er leiðinni lýst þannig að hún liggi suðaustan yfir Hellsisheiði fyrir sunnan Hellsiskot (Elliðakot) og norðan Klapparholts og Árbæjar. Gamla gatan byrjar að verða greinileg um 50 m fyrir sunnan Almannaðal þar sem nú er búið að planta grenitrjám, sjá mynd 9. Vegurinn upp í Fjárborg hefur verið lagður yfir götuna. Gatan liggur austur eftir Vegbrekkum innri og Vegbrekkum ytri, í Mjódal hefur verið borið í hana og hún notuð sem akvegur.²⁹ Á því svæði sem hér er til umfjöllunar verður gatan aftur greinilega norðan við bílfæran slóða. Gatan liggur með þessum vegi 130 m í suðaustur að hliðarvegi við Suðurlandsveg og með honum í rúma 200 m í austur þar sem hún hverfur. Örnefnið *Vegbrekkur* gefur til kynna að þarna hafi verið götur fyrir 1918. Mikið er af fornum leiðum í

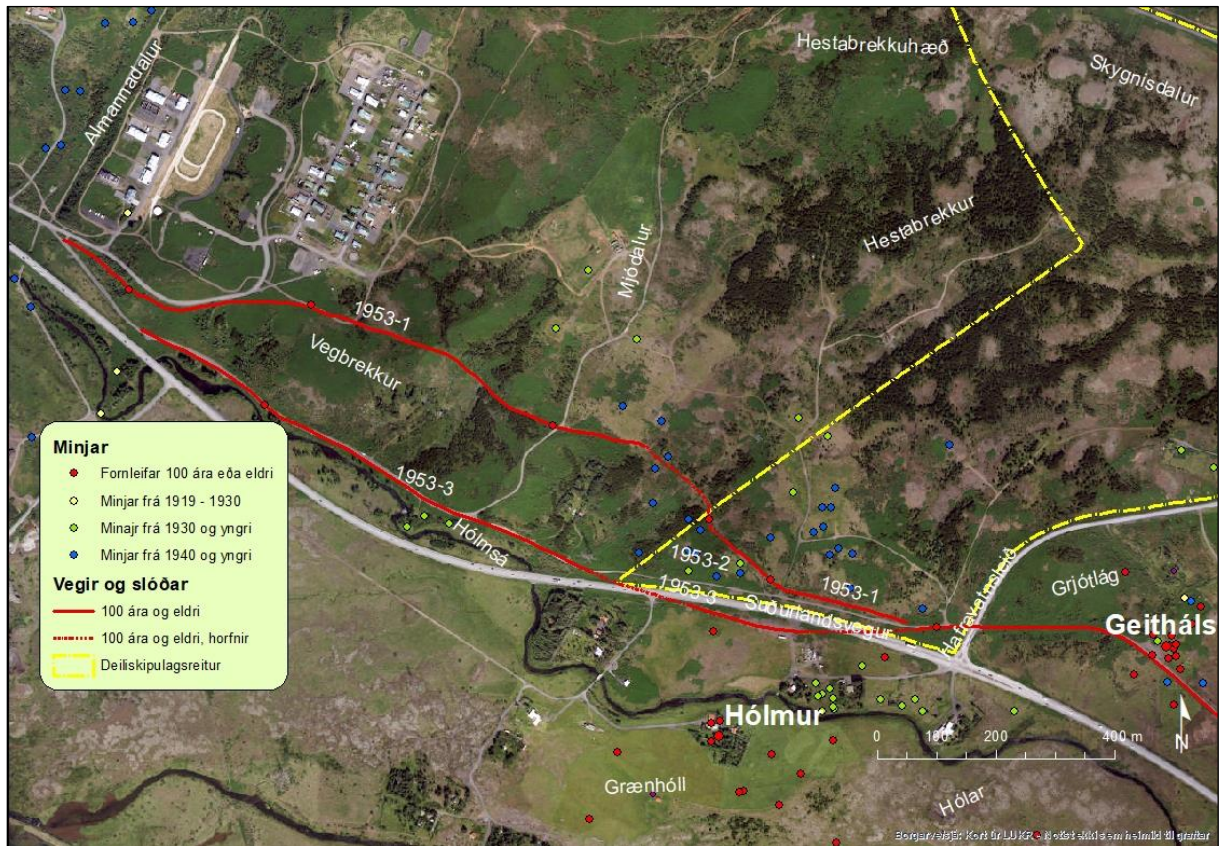
²⁶ Hólmsheiði, athafnasvæði, skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags.

²⁷ LUKR: Lágflugsloftmynd 28/7 2017.

²⁸ Stefán Þorvaldsson, 1937-1939.

²⁹ Örnefnaskrá Grafar eftir Björn Bjarnason (181179-2).

nágrenninu við Almannadal og taldi Björn Bjarnason bóndi í Gröf að í Almannadal hafi verið vegamót úr fimm áttum fyrr á tímum. Vegur þessi (1953-1) var reiðgata um 1970 fyrir þá sem áttu leið úr Reykjavík að Geithálsi en lagðist af sem reiðgata þegar núverandi Suðurlandsvegur var gerður og eldri vegur varð gerður að reiðvegi.

Mynd 9. Á kortinu má sjá gömlu leiðina (1953-1) og hluta af fyrsta Suðurlandsveginum (1953-3).

Mynd 10. Vegur (1953-1) horft í vestur.

Mynd 11. Vegur (1953-1) horft í austur.

Lýsing: Gatan er gróin, um 2 m breið og er 1 m á dýpt á kafla. Á einstaka stað í götunni er að finna stórgrýti. Austar greinist gatan í tvennt og er syðri hlutinn eldri, en borið hefur verið í þann nyrðri. Göturnar sameinast aftur rétt vestan við bratta hraunklöpp en ekki er að sjá að klöppin sé slitin eftir mikla umferð. Austan við Mjóadal við áætlaðar atvinnuhúsaloðir á Hólmsheiði er gatan um um 1 m breið og um 70 cm djúp.

Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-2 (213-33)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-2	213-33		Skurður	Skurður	1960	367317	401823	70	1	Gott	Nei

Mynd 12. Skurður (1953-2), horft í norðvestur.

Mynd 13. Skurður (1953-2), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Í lúpínugrónu holti norður af Hólmi er skurður. Hann byrjar við ummerki eftir bragga (1953-13) og liggur í norðvestur og endar um 150 m austan við mastur og um 40 m norður af Suðurlandsveg á móts við afleggjarann heim að Hólmi. Á loftmynd frá árinu 1975³⁰ má sjá að skurðurinn náði austur að Sólvöllum og vestur að veginum heim að Fagrahvammi.

Lýsing: Skurðurinn er um 70 m langur og um 1-1,5 m á breidd.

Hættumat: Lítil hættu.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-3 (213-34)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-3	213-34	Suðurlandsvegur	Vegur	Vegur	1886-1970	367735	401729		3	Sæmilegt	Nei

Mynd 14. Hluti af gamla Suðurlandsveginum (1953-3) sem er innan deiliskipulagssvæðisins, horft í vestur.

Mynd 15. Hluti af gamla Suðurlandsveginum (1953-3) sem er innan deiliskipulagssvæðisins, horft í austur.

³⁰ Landmælingar Íslands; Kort -D25-D-7512, 1975-08-21.

Staðhættir: Fyrsti Suðurlandsvegurinn frá Reykjavík og austur í Svínahraun var lagður á árunum 1886–1892.³¹ Sjá mynd 4 og 9. Þegar byrjað var að leggja hann 1886 voru enn deilur um vegstæðið frá Hólmi að Svínahrauni. Í janúar 1888 er sagt frá skemmdum á veginum vegna flóða í Ísafold.³² Í landi Hólms er hann enn sjáanlegur frá Almannadalsmynni, með Vegbrekkum ytri og innri að Fossnesi og upp á brekkubrúnina við Fagrahvamm (sumarhús). Þar hverfur hann undir nýja veginn, en kemur síðan aftur í ljós við heimkeyrsluna að Hólmi. Þar liggur hann með nýja veginum að sunnan og síðan hverfur hann aftur undir Suðurlandsveginn rétt austan við afleggjarann heim að Bakkakoti, kemur í ljós aftur norðan við veginn, um 120 m vestan við Hafravatnsveg og liggur í átt að Geithálsi.

Lýsing: Vegurinn var upphaflega 10 fet á breidd (3,13 m). Lítið er sjáanlegt af þeim vegi nema hugsanlega púkk við brekkubrúnina við Fagrahvamm. Við lagningu nýja Suðurlandsvegarins (1966–1972) lagðist eldri vegur af og hefur ekki verið haldið við þó hann sé akfær og notaður sem reiðvegur í dag.³³

Hættumat: Lítil hætta.

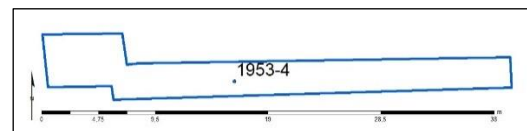
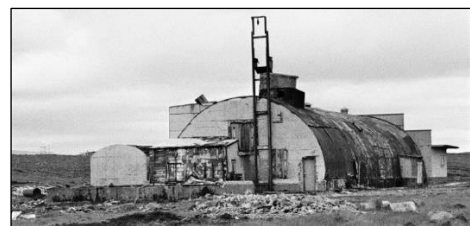
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-4 (213-66)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-4	213-66	Camp Phinney	Herbúðir, bió, verksmiðja,	Steyptur grunnur	1940	367711	401759	39	5,5	Slæmt	Að hluta

Mynd 16. Leifar af grunni steinullarverksmiðju (1953-4), horft í austur.

Mynd 17. Ummál greinanlegra leifa af grunni steinullarverksmiðju (1953-4), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Bragginn stóð um 85 m vestan við Hafravatnsveg og 65 m norður af núverandi Suðurlandsvegi. Á hernámstíma var bragginn notaður sem kvikmyndahús en var breytt í steinullarverksmiðju 1949,³⁴ sjá mynd 7.

Lýsing: Gróðri vaxnar steypuleifar og hugsanlega niðurgröftur í vesturhluta. Miðað við ljósmyndina af steinullarverksmiðjunni eru það leifar af norðurhluta grunnsins sem eru greinanlegar.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

³¹ Magnús Grímsson, 1985, 93.

³² Ísafold, 18. jan. 1888, Vegurinn nýi, 11. Skemmdir af vatnavöxtum, 15 og 16

³³ Tíminn, 25. nóv. 1972, 1.

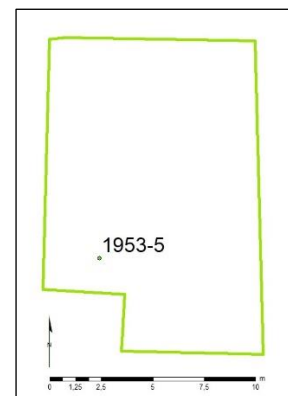
³⁴ Árni Óla, 1949, 373-373.

Hólmur 1953-5 (213-79)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-5	213-79		Hús	Steyptur grunnur	1950-1990	368201	401997	13	10	Sæmilegt	Nei

Mynd 18. Grunnur sumarhúss (1953-5), horft í suður.

Mynd 19. Grunnur að sumarhúsi (1953-5).

Staðhættir: Vestan Hafravatnsvegar og fyrir austan Vindheima (mynd 20).

Lýsing: Steypt plata. Ekki er vitað hvaða hús stóð þarna, en trúlega var það sumarhús.

Hættumat: Mikil hætta.

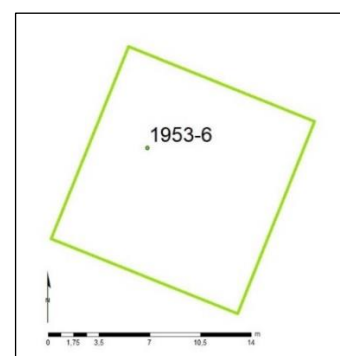
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-6 (213-80)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-6	213-80	Vindheimar	Hús	Heimild	1930-1983	368147	402025	15	14	Ómetið	Já

Mynd 20. Grunnur Vindheima (1953-6) og sumarhúss (1953-5).³⁵

Mynd 21. Teikning af (1953-6).

³⁵ LUKR: Lágflugsloftmynd 28/7 2017.

Staðhættir: Húsið Vindheimar stóð við endann á samnefndum afleggjara um 140 m norðvestan við Hafravatnsveg.

Lýsing: Ekkert er eftir að húsinu og grunnurinn lúpínuvaxinn.

Hættumat: Mikil hætta.

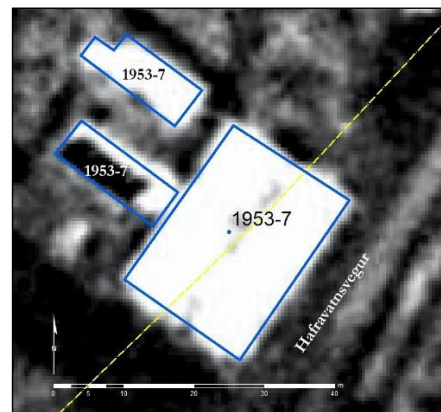
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-7 (213-83)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-7	213-83	Aberdeen	Herbúðir	Heimild	1940	368352	402040	40	28	Slæmt	Já

Mynd 22. Kortið sýnir staðsetningu bragganna (1953-7) á loftmynd frá 2017.³⁶

Mynd 23. Teikning af bröggnum (1953-7), eftir loftmynd 1954.³⁷

Staðhættir: Norðan við Hafravatnsveg um 90 m norðaustan við Vindheimaafleggjara. Þar var einn tvöfaldur geymslubraggi og tveir aðrir minni braggar sem lágu í norðvestur. Á sama númeri eru nokkrir grunnar og gólfplötur eftir bragga suðaustan við veginn. Þessir braggar hafa tilheyrt herskálahverfinu Aberdeen.³⁸ Eru þeir greinilegir á loftmynd frá 1954.

Lýsing: Ekkert sér móta fyrir þeim bragga sem var norðan við veginn, og hefur nýi vegurinn farið yfir hann að hluta. Enn sést móta fyrir steiptum braggagrunnum suðaustan við veginn.

Hættumat: Lítil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

³⁶ LUKR: Lágflugsloftmynd 28/7 2017.

³⁷ LUKR: Loftmynd: Reykjavík 1954.

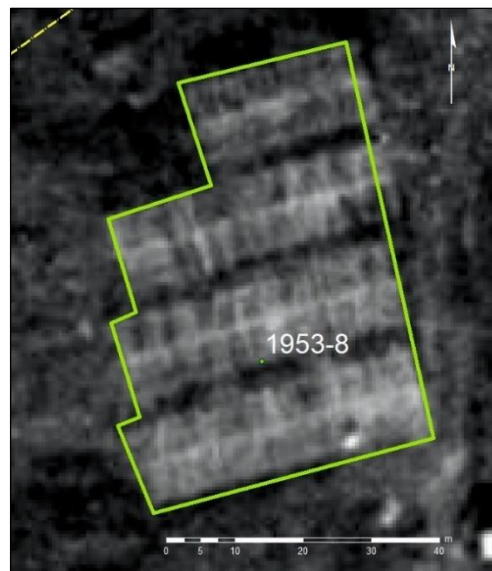
³⁸ Þór Whitehead, 2002, 124-125.

Hólmur 1953-8 (213-101)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-8	213-101		Fiski- trönur	Rutt svæði	1965- 1980	367493	401955	59	44	Ómetið	Já

Mynd 24. Kortið sýnir staðsetningu trönusvæða uppúr 1965.³⁹ Gula línan er afmörkun rannsóknarsvæðisins.

Mynd 25. Trönusvæði (1953-8), teiknað eftir loftmynd frá 1975.⁴⁰

Staðhættir: Fiskitrönur voru á Hólmsheiði á sjöunda og áttunda áratug tuttugustu aldar. Líklega hefur BÚR þurrkað skreið á þessu svæði. Trönurnar sjást vel á loftmynd frá árinu 1975.

Lýsing: Engar trönur eru eftir á svæðinu, en á nokkrum stöðum má sjá að sléttað hefur verið undir þær.

Hættumat: Engin hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-9 (213-102)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-9	213-102	Camp Swansea	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367336	401892	14,5	5,3	Slæmt	Að hluta

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og um 102 m norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum.

Lýsing: Leifar af bragga. Steypt plata og steypur kantur um 10 cm á hæð.

Hættumat: Mikil hætta.

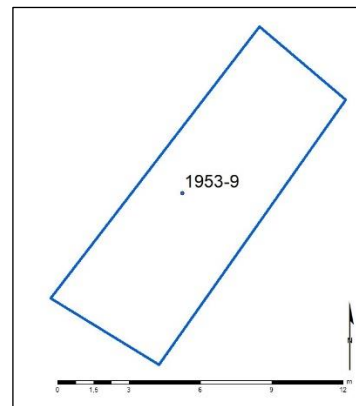
Hættuorsök: Framkvæmdir.

³⁹ LUKR: Lágflugsloftmynd 28/7 2017.

⁴⁰ LUKR: Loftmynd: Reykjavík 1975.

Mynd 26. Braggagrunnur (1953-9), horft í norðaustur.

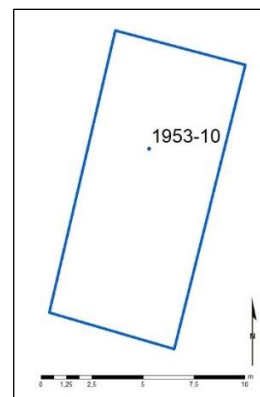
Mynd 27. Teikning af ummáli braggagrunns (1953-9), eftir uppmælingu.

Hólmur 1953-10 (213-103)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-10	213-103	Camp Swansea	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367329	401851	14,4	6,5	Sæmilegt	Að hluta

Mynd 28. Braggagrunnur (1953-10), horft í suður.

Mynd 29. Teikning af ummáli braggagrunns (1953-10), eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 58 m beint norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum.

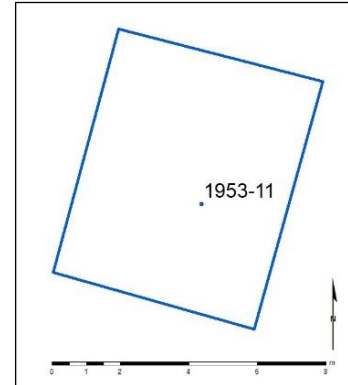
Lýsing: Leifar af bragga. Steyptur grunnur, heilleg en þakin gróðri.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-11 (213-104)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-11	213-104	Camp Swansea	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367317	401857	7,5	6	Slæmt	Nei

Mynd 31. Teikning af ummáli braggagrunns (1953-10), eftir uppmælingu.

Mynd 30. Braggagrunnur (1953-11), horft í suðaustur.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 68 m beint norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum, 7 m vestur af (1953-10).

Lýsing: Leifar af bragga. Steyptur grunnur og steyptur kantur í kring.

Hættumat: Mikil hætta.

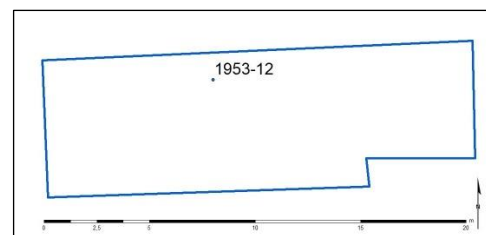
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-12 (213-105)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-12	213-105	Camp Swansea	Braggi	Heimild	1940	367454	401878	20	6,5	Ómetið	Já

Mynd 32. Sýnir afstöðu (1953-12) við (1953-20) á loftmynd frá 2017.⁴¹

Mynd 33. Teiknað eftir loftmynd frá 1975.⁴²

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 110 m beint norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum, 60 m vestur af (1953-20). Sést vel á loftmynd frá 1954.

Lýsing: Ekkert fannst á svæðinu sem er vel gróið. Eitthvað gæti leynst undir sverði.

Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

⁴¹ LUKR: Loftmynd: Reykjavík 1975.

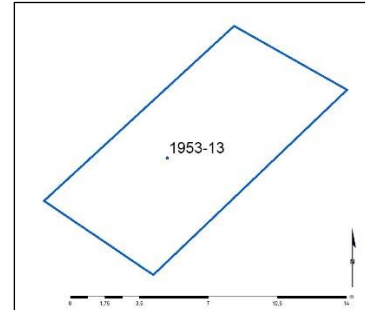
⁴² LUKR: Loftmyndir: Reykjavík 1954 og 1975.

Hólmur 1953-13 (213-106)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-13	213-106	Camp Swansea	Braggi	Grunnur	1940	367364	401814	13,7	6,4	Slæmt	Að mestu

Mynd 34. Ummerki eftir bragga (1953-13), horft í austur.

Mynd 35. Teikning af ummáli bragga (1953-13) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 30 m beint norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum, 28 m vestur af (1953-14). Sést vel á loftmynd frá 1954.

Lýsing: Ummerki eftir byggingu, sennilega bragga. Engar sjáanlegar efnisleifar.

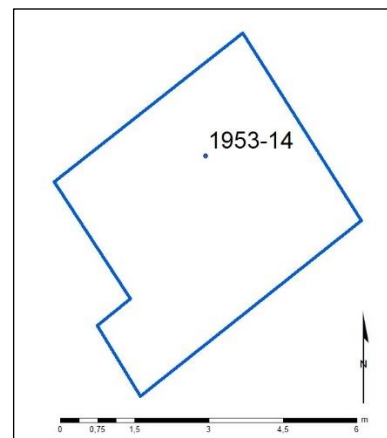
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-14 (213-107)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-14	213-107	Sólvellir	Íbúðarhús	Steyptur grunnur	1940	367403	401820	4,7	4,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 36. Sólvellir, steypur grunnur (1953-14), horft í norður.

Mynd 37. Steypt plata (1953-14), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 42 m beint norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum, 28 m austur af (1953-13). Þarna var síðast íbúðarhúsið Sólvellir. Norðan við, um 9 m frá, eru leifar af kartöflugeymslu (1953-15).

Lýsing: Steypur grunnur, grasivaxin. Gæti hafa verið stærri.

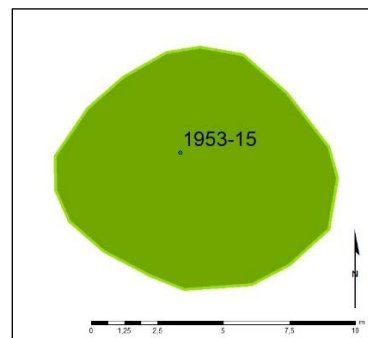
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-15 (213-108)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-15	213-108		Kartöflu- geymsla	Hóll	1950	367556	401930	10,9	8,5	Sæmilegt	Nei

Mynd 38. Kartöflugeymsla við Sólvelli (1953-14), vegur norðaustan við, horft í vestur.

Mynd 39. Ummál kartöflukofa (1953-15), teiknað eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 60 m beint norður af Suðurlandsvegi þar sem Camp Swansea var á hernámsárunum. Um 9 m sunnan við íbúðarhúsið Sólvelli (1953-14) var áður jarðhýsi, líklega notað áður sem kartöflugeymsla.

Lýsing: Grasivaxinn hól. Norðaustan við er vegarslóði sem liggur í norðvestur/ suðaustur.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-16 (213-109)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-16	213-109	Camp Phinney	Braggi	Grunnur	1940	367541	401930	15	6,7	Slæmt	Að hluta

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 183 m beint norður af Suðurlandsvegi og um 20 m norður af (213-12) þar sem síðast var íbúðarhúsið Heiðarhvamur. Húsið sem stóð síðast á grunninum var notað sem verkstæði af ábúanda í Heiðarhvammi.

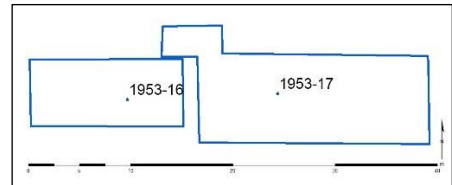
Lýsing: Ummerki eftir braggagrunn. Útlínur greinilegar, engar efnisleifar sjáanlegar og svæðið er grasi gróðið. Fast við austurgafli eru ummerki eftir annan aðeins stærri braggagrunn (1953-17).

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Mynd 40. Braggagrunnar nær er (1953-16), fjær (1953-17), horft í austur.

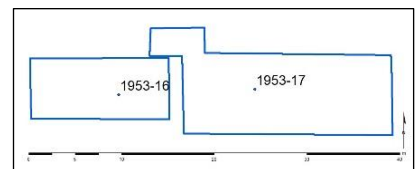
Mynd 41. Teikning af braggagrunnum (153-16 og 17), eftir uppmælingu.

Hólmur 1953-17 (213-110)

Mf nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-17	213-110	Camp Phinney	Braggi	Grunnur	1940	367556	401930	22,5	8,6	Sæmilegt	Nei

Mynd 42. Braggagrunnur (1953-10), horft í austur.

Mynd 43. Teikning af braggagrunnum (1953-16 og 17), eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 183 m beint norður af Suðurlandsvegi og um 20 m norður af (213-12) þar sem síðast var íbúðarhúsið Heiðarhvamur.

Lýsing: Braggagrunnur. Útlínur greinilegar, efnisleifar ekki sjáanlegar en greinanlegir steypdir bitar inni í grasi grónum grunninum. Austast á grunninum er uppgróið skítahlass. Fast við vesturgafli eru ummerki eftir annan aðeins minni braggagrunn (213-109).

Hættumat: Mikil hætta.

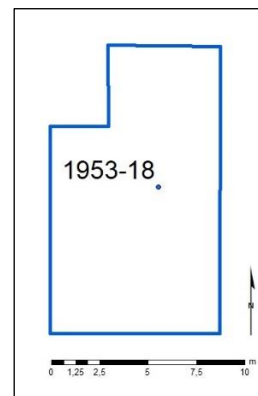
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-18 (213-111)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-18	213-111	Camp Phinney	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367528	401888	15	6	Sæmilegt	Nei

Mynd 44. Braggagrunnur (1953-18), horft í suður.

Mynd 45. Teikning af braggagrunni (1953-18) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Skammt ofan við braggagrunna (1953-16 og -17). Um 54 m norður af (1953-19) grunni þar sem síðast var íbúðarhúsið Heiðarhvammur. Um 40 m vestan við er vegur.

Lýsing: Braggagrunnur, grasigróinn, steypur plata og steypir bitar inni í miðju.

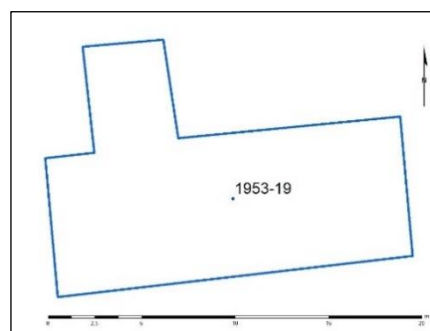
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-19 (213-112)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-19	213-112	Heiðarhvammur	Íbúðarhús Braggi	Steyptur grunnur	1940	367543	401897	19	13	Sæmilegt	Nei

Mynd 46. Steypur plata (1953-19), horft í vestur.

Mynd 47. Teikning af steyptri plötu (1953-19) eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi um 150 m beint norður af Suðurlandsvegi og um 24 m suður af (213-10) er grunnur þar sem síðast var íbúðarhúsið Heiðarhvammur. Hefur sennilega tilheyrt Camp Phinney. Um 5 m vestan við er önnur steypur plata (1953-20).

Lýsing: Grunnur, steypur plata með útskoti vestanmegin á norðurhlið. Grasigróin að hluta.

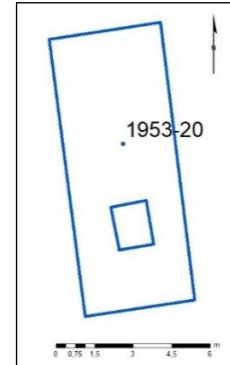
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-20 (213-113)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-20	213-113	Camp Phinney	Íbúðar- hús	Grunnur Brunnur	1940	367528	401888	11	4,3	Sæmilegt	Nei

Mynd 48. Steypt plata (1953-20), brunnur í suðurhluta.

Mynd 49. Teikning af grunni (1953-20) með útlínunum brunns, eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi um 135 m beint norður af Suðurlandsvegi og 5 m vestan við (213-13) þar sem síðast var íbúðarhúsið Heiðarhvamur.

Lýsing: Steypt ílöng plata sem liggur norður- suður. Á henni miðri er ferhyrndur steypdur niðurgröftur með stórum steini ofan á. Þar var brunnur að sögn heimildarmanns.⁴³

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-21 (213-114)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-21	213-114	Heiðarsel	Íbúðarhús	Steyptur grunnur	1940	367555	401850	22	12	Sæmilegt	Nei

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi um 115 m beint norður af Suðurlandsvegi og 35 m suður af Heiðarhvammi (1953-19) var síðast íbúðarhúsið Heiðarsel. Gæti hafa tilheyrt Camp Phinney á hernámsárunum.

Lýsing: Tvær samsíða steypar plötur, uppmæld sem ein. Mosa- og grasivaxin.

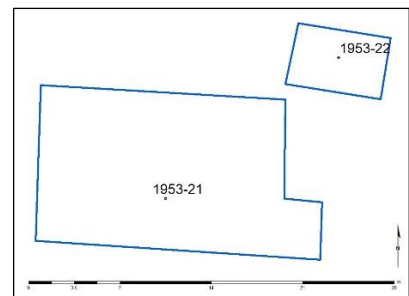
Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

⁴³ Guðríður Eygló Þórðardóttir. Munlegar upplýsingar 18.6.2018.

Mynd 50. Steyptur grunnur (1953-21) Heiðarsels, horft í austur.

Mynd 51. Teikning af steypum grunni Heiðarsels (1953-21) og grunni við (1953-22), eftir uppmælingu.

Hólmur 1953-22 (213-115)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-22	213-115	Heiðarsel	hús	Steyptur grunnur	1940	367568	401861	7,3	4,4	Slæmt	Að hluta

Mynd 52. Grunnur (1953-22) við Heiðarsel, lúpínuvaxin, horft í norðaustur.

Mynd 53. Teikning af steyptri plötu Heiðarsels (1953-21) og grunni við (1953-22), eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi um 122 m beint norður af Suðurlandsvegi við norðausturhorn Heiðarsels (1953-21). Gæti hafa tilheyrt Camp Phinney á hernámsárunum.

Lýsing: Steyptur grunnur. Grasivaxinn og hluti horfinn í lúpínubreiðu.

Hættumat: Mikil hætta.

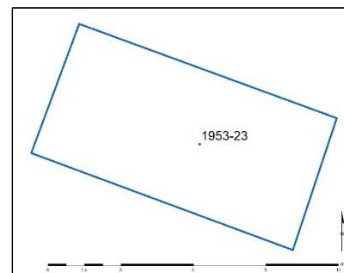
Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-23 (213-116)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-23	213-116	Camp Phinney	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367592	401852	9,4	4,4	Slæmt	Að hluta

Mynd 54. Braggagrunnur (1953-23), horft í austur.

Mynd 55. Teikning af braggagrunni (1953-23), eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 120 m beint norður af Suðurlandsvegi og um 22 m austur af Heiðarseli (1953-14). Þar sem Camp Phinney var á hernámsárunum.

Lýsing: Steyptur grunnur. Mosa og grasi gróin.

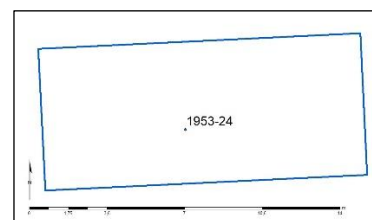
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-24 (213-117)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-24	213-117	Camp Phinney	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367589	401793	14,5	6,4	Sæmilegt	Nei

Mynd 56. Braggagrunnur (1953-24), horft í austur.

Mynd 57. Teikning af braggagrunni (1953-24), eftir uppmælingu.

Staðhættir: Norður af bænum Hólmi og 57 m beint norður af Suðurlandsvegi og um 50 m suður af Heiðarseli (213-14). Þar sem Camp Phinney var á hernámsárunum.

Lýsing: Steypt plata og rammi í kring. Mosa og grasi gróin.

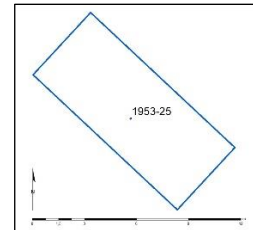
Hættumat: Mikil hætta. **Hættuorsök:** Framkvæmdir.

Hólmur 1953-25 (213-118)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-25	213-118	Camp Phinney	Braggi	Steyptur grunnur	1940	367757	367757	11,3	4,9	Sæmilegt	Nei

Mynd 58. Braggagrunnur (1953-25), horft í austur.

Mynd 59. Teikning af bragga-grunni (1953-25), eftir uppmælingu.

Staðhættir: Á Hólmsheiði norðaustur af bænum Hólmi, um 350 m beint norður af afleggjara að Hafravatni við Suðurlandsveg og um 270 m norðaustur af braggagrunni (213-11) þar sem Camp Phinney var á hernámsárunum. Við enda á afleggjara af slóða sem hefur legið í boga frá gamla Suðurlandsveginum í áttina að Vindheimum.

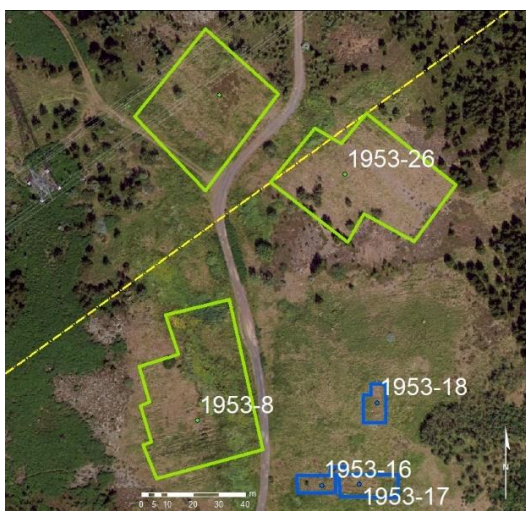
Lýsing: Steyptur grunnur og sökklar. Mosa og grasi vaxnir að hluta.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

Hólmur 1953-26 (213-119)

Mí nr.	Safn nr.	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X ISN93	Hnit Y ISN93	Lengd m	Breidd m	Ástand	Horfin
1953-26	213-119		Trönur	Rutt svæði	1965-1980	367551	402050	56,8	44	Sæmilegt	Að mestu

Mynd 60. Trönusvæði (1953-8 og -26) sem eru innan marka deiliskipulagssvæðis.

Staðhættir: Fiskitrönur voru á Hólmsheiði á sjöunda og áttunda áratug tuttugustu aldar. Líklega hefur BÚR þurrkað skreið á þessu svæði. Trönurnar sjást vel á loftmynd frá 1975.

Lýsing: Á svæðinu eru engar trönur. En greina má að svæði hefur verið rutt.

Hættumat: Mikil hætta.

Hættuorsök: Framkvæmdir.

6. Niðurstöður

Á rannsóknarsvæðinu er skráðir 26 minjastaðir, stærsti hlutinn eru yngri minjar og herminjar. Á svæðinu eru hluti af götu (1953-1) og elsta Suðurlandsvegi (1953-3) sem teljast til fornleifa. Gata (1952-1) er hluti af leið sem lá frá Árbæ, norðan við Klapparholt að Helliskoti (Elliðakoti) og suðaustan yfir Hellsheiði. Þessi leið er forveri fyrsta Suðurlandsvegar (1952-3) sem byrjað var að leggja árið 1886 og sést að litlum hluta innan rannsóknarsvæðisins er er sýndur á mynd 4 og 9. Skráðir voru 17 steyptir grunnar eða plötur sem voru undan bröggum eða öðrum húsum sem byggð voru af setuliðinu. Seinna urðu tvö af þessum húsum sem setuliðið byggði að íbúðarhúsum íslendinga og nefnd Heiðarsel (1953-21) og Heiðarhvammur (1953-19) auk þess sem bragga sem áður var kvikmyndahús setuliðsins var breytt í steinullarverksmiðju (1953-4). Húsin Sólvellir (1953-14) og Vindheimar (1953-6) risu svo síðar, en allar þessar byggingar eru horfnar. Á árunum 1965-80 var fiskur þurrkaður á trönum á Hólmsheiðinni og má sjá ummerki um það (1953-8 og 26).

Fornleifaskráningin tekur bæði til þeirra minja sem sjást á yfirborði og þeirra sem eru horfnar af yfirborði og geta leynst undir sverði. Þó svo að fornleifaskráning hafi farið fram er það engin trygging fyrir því að ekki séu áður óþekktar fornleifar á framkvæmdarsvæðinu og komi þær í ljós ber að tilkynna það til Minjastofnunar Íslands.

Minjastofnun Íslands gerir kröfur um hvernig meðhöndla skal fornleifar á þessu deiliskipulags-svæði ef til framkvæmda kemur.

Heimildir

Prentaðar Heimildir

Anna Lís Guðmundsdóttir, 2010. *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsveggar frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur að Hólmsá*. Skýrsla nr. 152. Reykjavík. Minjasafn Reykjavíkur.

Árni Óla, 1949. Grjóti breytt í ull - Nýr iðnaður hjer á landi, *Lesbók Morgunblaðsins*, 28. ágúst 1949.

Herforingjaráðskort. *Reykjavík 27 Reykjavík N.A. og Mosfellsheiði 37 Hengill N.V.* Generalstabens topografiske Afdeling. Kaupmannahöfn 1909.

Ísafold 18. jan. 1888. Vegurinn nýi.

Ísafold, 25. jan 1888. Skemmdir af vatnavöxtum.

Íslenzkt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenzka menn. I.-XV. bindi. Kaupmannahöfn: Hið Íslenska bókmenntafélag.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. (1923-1924). Þriðja bindi. Árni Magnússon Kaupmannahöfn. Hið íslenska fræðafjélag í Kaupmannahöfn.

J. Johnsen, 1847. *Jarðatal á Íslandi, með brauðlýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu*. Kaupmannahöfn: J. Johnsen.

Kort frá Ameríska hernum 1943, Reykjavík, Iceland, N6405-W2144/5x14.

Lög um menningarminjar nr. 80/2012.

Löwenörns, P. De., 1788. *Beskrivelse over den islandske Kyst*, Kaupmannahöfn.

Magnús Grímsson, 1985. Um vegagerð og hestvagnaferðir á Suðvesturlandi. *Landnám Ingólfs. Nýtt safn til sögu þess*, 2. bindi. Reykjavík. Félagið Ingólfur.

Páll Línal, 1989. *Reykjavík. Sögustaður við Sund*, 2. bindi. Örn og Örlygur.

Oddgeir Isaksen, 2016. *Skil á fornleifaskráningargögnum. Landupplýsingagögn: Punktaskrár, línu- og flákagögn*. Reykjavík. Minjastofnun Íslands.

Skráningarstaðlar fornleifa. (2013). Reykjavík. Minjastofnun Íslands.

Stefán Þorvaldsson. (1937-1939). Lýsing Mosfells- og Gufunessóknar 1855. Sýslulýsingar og sóknarlýsingar. *Landnám Ingólfs, safn til sögu þess* III. Reykjavík. Félagið Ingólfur.

Tíminn 25. nóv. 1972. 300 m styttri, en þúsund sinnum betri.

Þór Whitehead. (2002). *Ísland í hers höndum*. Reykjavík. Vaka Helgafell.

Óprentaðar heimildir

Anna Lís Guðmundsdóttir, 2007. Vegna deiliskipulags atvinnuhúsaloða í Hólmsheiði, fornleifaskráning og örnefni, greinagerð, Bréfasafn Borgarsögusafns Reykjavíkur.

Rafrænar heimildir / Vefsíður / Gagnagrunnar

Reykjavíkurborg:

Hólmsheiði, athafnarsvæði, skipulags- og matslýsing vegna nýs deiliskipulags. Sótt 11. júlí 2018 af <https://reykjavik.is/skipulag-i-kynningu/holmsheidi-athafnasvaedi>

Landsupplýsingakerfi Reykjavíkur (LUKR).

LUKR: Lágflugsloftmynd 28/7 2017.

LUKR: Loftmynd: Reykjavík 1975.

LUKR: Loftmynd: Reykjavík 1954.

Borgarsögusafn Reykjavíkur:

Fornleifaskrá Borgarsögusafns Reykjavíkur í Sarpi menningarsögulegu gagnasafni. <http://sarpur.is/>

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (SÁM):

Örnefnasafn. Örnefnalýsingar: <http://sarpur.is/>

Hólmur 181149-1, Ari Gíslason skráði, Eggert Guðmundsson Norðdahl gaf upplýsingar.

Hólmur 181149-2, Guðlaugur Rúnar Guðlaugsson skráði, Karl Eggertsson Norðdahl gaf upplýsingar.

Hólmur 181149-3, Guðlaugur Rúnar Guðlaugsson skráði.

Hólmur 181149-4, Tryggvi Einarsson gaf upplýsingar og skráði.

Gröf 181179-1, Ari Gíslason skráði. Steindór Björnsson og Helga Sigurdís Björnsdóttir gáfu upplýsingar.

Gröf 181179-2, Björn Bjarnason skráði.

Gröf 181179-3, Guðlaugur Rúnar Guðmundsson skráði. Björn Bjarnason gaf upplýsingar.

Þjóðskjalasafn Íslands (ÞÍ):

ÞÍ: Stjórnarráð Íslands – II. skrifstofa – Túnakort 0000-12 E-EJ04- 1-12.

Viðauki

Fornleifaskrá Hólmur atvinnuhúsaloðir

Mí-númer	BSS-númer	Sérheiti	Hlutverk	Tegund	Aldur	Hnit X	Hnit Y	Ástand	Horfin
1953-1	213-32		Leið, sem vegur	Gata	900-1884	367455	401809	Gott	Nei
1953-2	213-33		Skurður, óp. notk.	Skurður	1960	367317	401823	Gott	Nei
1953-3	213-34	Suðurlands-vegur	Vegur	Vegur	1886-1970	367735	401729	Sæmilegt	Nei
1953-4	213-66	Camp Phinney	Kvikmyndahús, Verksmiðja,	Steyptur grunnur	1940	367711	401759	Slæmt	Að hluta
1953-5	213-79		Hús	Steyptur grunnur	1950-1990	368201	401997	Sæmilegt	Nei
1953-6	213-80	Vindheimar	Hús	Heimild	1960-2006	368147	402025	Slæmt	Já
1953-7	213-83	Camp Abberdeen	Herminjar	Heimild	1940	368352	402040	Slæmt	Já
1953-8	213-101		Fiskitrönur	Rutt svæði	1965-1980	367493	401955	Slæmt	Já
1953-9	213-102	Camp Swansea	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367336	401892	Slæmt	Að hluta
1953-10	213-103	Camp Swansea	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367329	401851	Sæmilegt	Að hluta
1953-11	213-104	Camp Swansea	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367317	401857	Slæmt	Nei
1953-12	213-105	Camp Swansea	Herminjar, Braggi	Heimild	1940	367454	401878	Ómetið	Já
1953-13	213-106	Camp Swansea	Herminjar, Braggi	Grunnur	1940	367364	401814	Slæmt	Að mestu
1953-14	213-107	Sólvellir	Íbúðarhús	Steyptur grunnur	1950-1980	367403	401820	Sæmilegt	Nei
1953-15	213-108		Kartöflugeymsla	Hóll	1950	367556	401930	Sæmilegt	Nei
1953-16	213-109	Camp Phinney	Herminjar, Braggi	Grunnur	1940	367541	401930	Slæmt	Að hluta
1953-17	213-110	Camp Phinney	Herminjar, Braggi	Grunnur	1940	367556	401930	Sæmilegt	Nei
1953-18	213-111	Camp Phinney	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367528	401888	Sæmilegt	Nei
1953-19	213-112	Heiðarhvamur	Íbúðarhús, Herminjar	Steyptur grunnur	1940-1990	367543	401897	Sæmilegt	Nei
1953-20	213-113	Camp Phinney	Grunnur, Brunnur	Steyptur grunnur	1940	367528	401888	Sæmilegt	Nei
1953-21	213-114	Heiðarsel	Íbúðarhús	Steyptur grunnur	1940-1990	367555	401850	Sæmilegt	Nei
1953-22	213-115	Heiðasel	Hús	Steyptur grunnur	1940	367568	401861	Slæmt	Að hluta
1953-23	213-116	Camp Phinney	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367592	401852	Slæmt	Að hluta
1953-24	213-117	Camp Phinney	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367589	401793	Sæmilegt	Nei
1953-25	213-118	Camp Phinney	Herminjar, Braggi	Steyptur grunnur	1940	367757	367757	Sæmilegt	Nei
1953-26	213-119		Trönur	Rutt svæði	1965-1980	367551	402050	Sæmilegt	Að mestu

Skýrslur Borgarsögusafns Reykjavíkur

- 133 Helga Maureen Gylfadóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir, Pétur H. Ármannsson: *Húsakönnun. Vogahverfi*. Rvk. 2010.
- 134 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning vegna tvöföldunar Suðurlandsvegjar frá gatnamótum við Vesturlandsveg austur að Hólmsá*. Rvk. 2010.
- 135 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning jarðarinnar Ártúns á Kjalarnesi*. Rvk. 2010.
- 136 Drífa Kristín Þrastardóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Vesturvallagata, Sólvallagata, Framnesvegur, Holtsgata*. Rvk. 2010.
- 137 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Landspítalalóðar*. Rvk. 2011.
- 138 Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Húsakönnun. Grundarstígur, Skálholtsstígur, Þingholtsstræti, Spítalastígur*. Rvk. 2011.
- 139 Guðný Gerður Gunnarsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir: *Ingólfstorg og nágreini. Skrá yfir fornleifar og hús í vesturhluta Kvosar*. Rvk. 2011.
- 140 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Þéttbýlismyndun í Reykjavík á 18. öld. Samanburður ritheimilda og fornleifa*. Rvk. 2011.
- 159 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Rannsókn á seljum í Reykjavík*. Rvk. 2011.
- 160 Anna Lís Guðmundsdóttir og Sverrir Snævar Jónsson: *Fornleifaskráning og jarðsjármælingar í miðbæ Reykjavíkur*. Rvk. 2012.
- 161 Helga Maureen Gylfadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Vatnsmyri, Seljamýri, Öskjuhlíð. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2013.
- 162 Anna Lís Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Sigurlaugur Ingólfsson og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 4 – Laugardalur*. Rvk. 2013.
- 163 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Helga Maureen Gylfadóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 3 – Hlíðar*. Rvk. 2013.
- 164 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir, Gunnþóra Guðmundsdóttir, María Gísladóttir, Helga Maureen Gylfadóttir og Guðný Gerður Gunnarsdóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 5 – Háaleiti*. Rvk. 2014.
- 165 Bragi Bergsson: *Almenningsgarðar í Reykjavík*. Rvk. 2014.
- 166 Drífa Kristín Þrastardóttir, Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Arnarholt á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 167 Anna Lís Guðmundsdóttir, Drífa Kristín Þrastardóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Vallá á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2014.
- 168 Margrét Björk Magnúsdóttir: *Framkvæmdareftirlit á bæjarstæði Breiðholts*. Rvk. 2014.
- 169 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Stórasels*. Rvk. 2014.
- 170 Anna Lís Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Skrauthólar á Kjalarnesi. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 171 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna María Bogadóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir: *Vogabyggð. Svæði 1-3. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2015.
- 172 Margrét Björk Magnúsdóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir: *Framkvæmdareftirlit vegna viðhalds á Árbæ 2015*. Rvk. 2015.
- 173 Anna Lís Guðmundsdóttir, Anna María Bogadóttir: *Kirkjusandur. Borgartún 41 og Kirkjusandur 2. Byggðakönnun. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2016.
- 174 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Kirkjugarður í landi Lambhaga við Úlfarsfell. Fornleifaskráning*. Rvk. 2016.
- 175 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Kennaraháskólareitur. Stakkahlíð, Háteigsvegur, Bólstaðarhlíð*. Rvk. 2016.
- 176 Drífa Kristín Þrastardóttir: *Húsakönnun. Keilugrandi, Boðagrandi, Fjörugrandi*. Rvk. 2016.
- 177 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning. Grundarstígsreitur*. Rvk. 2016.
- 178 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Hafnarstræti frá Pósthússtræti að Tryggvagötu. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 179 Sólrun Inga Traustadóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornar rætur Árbæjar. Fornleifarannsókn. Áfangaskýrsla 2016*. Rvk. 2017.
- 180 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Hof 1. Landnúmer 125848. Fornleifaskráning*. Rvk. 2017.
- 181 María Gísladóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Borgartún 34-36. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 182 Drífa Kristín Þrastardóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Ellidaárdalur. Svæðið norðan Stekkjarbakka. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 183 Drífa Kristín Þrastardóttir, Anna Lís Guðmundsdóttir og María Gísladóttir: *Byggðakönnun. Borgarhluti 7 – Árbær*. Rvk. 2017.
- 184 María Gísladóttir: *Húsakönnun. Heklureitir. Bolholt, Brautarholt, Laugavegur, Nóatún, Skipholt*. Rvk. 2017.
- 185 Anna María Bogadóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir: *Skeifan. Fornleifaskrá og húsakönnun*. Rvk. 2017.
- 186 Anna Lís Guðmundsdóttir og Drífa Kristín Þrastardóttir: *Eldri byggð á lóð Stjórnarráðsins*. Rvk. 2017.
- 187 Anna Lís Guðmundsdóttir: *Fornleifaskráning Úlfarsárdals*. Rvk. 2017.
- 188 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags 1. áfanga við Gufunes*. Rvk. 2018.
- 189 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Vesturlandsvegjar frá Leirvogsa að Hvalfirði*. Rvk. 2018.
- 190 Sólrun Inga Traustadóttir: *Fornar rætur Árbæjar, fornleifarannsókn, áfangaskýrsla 2017*. Rvk. 2018.
- 191 Anna Lís Guðmundsdóttir og Margrét Björk Magnúsdóttir: *Fornleifaskráning á efnisvinnusvæði við Álfnesvík Berneyjarsundi*. Rvk. 2018.

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Umhverfis- og skipulagssvið

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

Reykjavíkurborg - Skipulagsfulltrúi
Borgartún 12-14
105 Reykjavík

Reykjavík 21. september 2018
MÍ201808-0019/ 6.09 / K.M.

Efni: Hólmsheiði. Athafnasvæði. Deiliskipulag.

Með bréfi dags. 15.08.2018 veitti Minjastofnun Íslands umsögn um drög að tillögu að deiliskipulagi athafnasvæðis á Hólmsheiði.

Kristinn Magnússon
Verkefnastjóri
kristinn@minjastofnun.is

Í umsögninni kom m.a. fram að ljúka þyrfti við skráningu fornleifa á svæðinu og að færa þyrfti staðsetningu og útlínur minja á skipulagssvæðinu inn á skipulagssupplátt. Hvoru tveggja hefur nú verið gert.

Innan skipulagssvæðisins voru 26 minjastaðir skráðir. Langstærstur hluti minjanna eru herminjar frá tímum seinni heimstyrjaldarinnar. Alls eru þetta 17 steiptir grunnar eða plötur sem eru undan bröggum og öðrum húsum sem byggð voru af setuliðinu. Á svæðinu eru einnig steiptir grunnar þriggja húsa, sumarhúss, Vindheima og Sólvalla sem öll voru byggð um og eftir stríð. Þá fundust leifar kartöflukofa, fiskitrana og manngerðs skurðar, allt tiltölulega nýlegar minjar. Loks liggja tvær leiðir um skipulagssvæðið.

Starfsmaður Minjastofnunar hefur skoðað minjarnar á svæðinu. Allar herminjarnar eru illa farnar. Í flestum tilfellum er einungis um að ræða mjög sprungnar gólfplötur húsa sem í mörgum tilfellum eru nær horfnar í gróður. Einungis örfá veggjabrot eru enn uppistandandi. Minjastofnun Íslands gerir ekki kröfu um að herminjar innan deiliskipulagssvæðisins verði varðveittar.

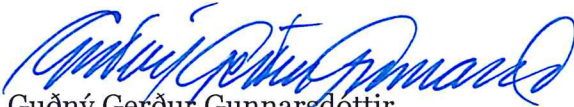
Merkustu minjarnar á svæðinu eru gömul gata (1953-1) sem talin er hafa verið gerð fyrir árið 1884. Gatan liggur með suðurjaðri skipulagssvæðisins en beygir til norðurs vestarlega á svæðinu og gengur yfir suðvestur horn þess. Þessum hluta götunnar verður raskað við fyrirhugaðar framkvæmdir innan skipulagssvæðisins en Minjastofnun leggur áherslu á að þeim hluta götunnar sem liggur syðst á skipulagssvæðinu verði hlíf.

Vakin er athygli á því að skv. 51 gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 eru ákvarðanir Minjastofnunar Íslands skv. 20., 23., 24., 28., 42. og 43 gr. sömu laga endanlegar á stjórnsýslustigi og ekki kæranlegar til æðra stjórnvalds. Jafnframt er vakin athygli á því að skv. 21. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993 getur aðili máls óskað eftir skriflegum rökstuðningi stjórnvalds fyrir ákvörðun hafi slíkur rökstuðningur ekki fylgt ákvörðuninni þegar hún var tilkynnt. Beiðni um rökstuðning fyrir ákvörðun skal bera fram innan 14 daga frá því að aðila var tilkynnt ákvörðunin og skal stjórnvald svara henni innan 14 daga frá því hún barst.

Áætlað er að staðsetja bílaplan við austurjaðar skipulagssvæðisins. Frá bílaplaninu munu liggja göngustígar um víðáttumikið grænt svæði. Minjastofnun hvetur til þess að við bílastæðið verði komið upp upplýsingaskilti þar sem gerð verði grein fyrir veru hersins á svæðinu í máli og myndum og þar sem fjallað verði um framhaldslíf einstakar bygginga eftir að herinn fór þaðan, t.d. bragga sem notaður var sem kvikmyndahús á hernámstímanum (1953-4) en síðar breytt í steinullarverksmiðju.

Virðingarfyllst,
f.h. Minjastofnunar Íslands

Guðný Gerður Gunnarsdóttir
minjavörður Reykjavíkur og nágrennis

Kristinn Magnússon
verkefnastjóri

Afrit sent í tölvupósti:

Lilja Grétarsdóttir (lilja.gretarsdottir@reykjavik.is)

Byggingarfulltrúinn í Reykjavík (byggingarfulltrui@reykjavik.is)

Borgarsögusafn Reykjavíkur (minjavarsla@reykjavik.is)